

filozofsku ocjenu, a posebno ocjenu metode koju primjenjuje Euklid, te poglavlje naslovljeno "Prvi Euklidov teorem" (125-139) u kojemu analizira metodu Euklidova izvoda, daje joj pohvalno mišljenje te ju na kraju uspoređuje s definicijom silogizma. Time završava *Astronomsko zrcalo*. No u dodatku djela objavljena su pohvalna mišljenja o djelu Federika Grisogona od strane njegovih suvremenika i kolega u struci Petra Partenije, Nardina Celinea, Jeronima i Nikole Angela, Mateja Binija, Marka Antonija Cipranina i Lovre Bruska (140-147).

Može se uočiti da je najveći dio *Astronomskoga zrcala* posvećen Euklidovim *Elementima* koje Grisogono želi smjestiti unutar cjelokupne podjele matematike (aritmetika, glazba, geometrija) i elaborirati dignitet i značenje svake od matematičkih disciplina. U *Astronomskom zrcalu* "zrcali" se Grisogonov strastveni interes i oduševljenje za matematiku i filozofiju, uz dizanje matematičkih disciplina, aritmetike, geometrije, glazbe, astronomije i astrologije, njegovo veliko zanimanje za Euklidove *Elemente*, a posebice je zamjetna njegova velika sklonost astrologiji. Grisogono astrologiju drži najvišom teorijskom i istodobno korisnom znanošću. Načelnim pojmom korisne teorijske znanosti Grisogono je surađivao na dokidanju tradicionalnog pojma teorijske znanosti, te time i na otvaranju mogućnosti za konstituiranje novovjekovne ideje znanosti.

Filozofskim komentarima koje je, uz kritičko hrvatsko-latinsko izdanje, napisala Mihaela Girardi-Karšulin (151-210), te na kraju knjige dodanim detaljnim kazalom pojmova (sastavio Tomislav Čepulić) i iscrpnom bibliografijom o Federiku Grisogonu (sastavila Ivana Skuhala Karasman), ovo vrijedno kritičko izdanje dobiva punu znanstveno-stručnu vrijednost i funkcionalnost pri korištenju, te je namijenjen ne samo znanstvenim korisnicima, već i studentima, pa i onima koji se žele bolje upoznati sa životom i djelom ovog znamenitoga renesansnoga mislioca.

Zrinka Novak

Statut grada Koprivnice / Statuta civitatis Capronczensis, prevela i priredila Karmen Levanić, *Fontes Capronczenses*. Izvori za povijest Koprivnice, knj. 2, Muzej grada Koprivnice i Državni arhiv u Varaždinu, Koprivnica 2006., 127 str.

U suradnji Muzeja grada Koprivnice i Državnog arhiva u Varaždinu 2006. godine objelodanjeno je prvo izdanje *Statuta grada Koprivnice/Statuta civitatis Capronczensis*. Iako je Muzej grada Koprivnice, od svog osnutka 1945. godine, pridavao veliku važnost prikupljanju i objavljivanju izvora za povijest Koprivnice, zamišljeni projekt dobiva na vrijednosti pedesetih godina XX. stoljeća, kada započinje dugotrajna suradnja između Muzeja grada Koprivnice na čelu s ravnateljem dr. Leanderom Brozovićem i Povijesnog Arhiva u Varaždinu na čelu s ravnateljem Mirkom Androićem. Suradnja je rezultirala pokretanjem edicije *Fontes Capronczenses* kojoj je cilj u višegodišnjem kontinuitetu objaviti građu za povijest Koprivnice.

Kritičko izdanje koje je ovdje predstavljeno donosi prijepis Statuta iz 1752./1753. godine, a riječ je o "sljedniku" pravne privilegije iz 1356. godine kojom je Koprivnica dobila status Slobodnog kraljevskog grada. Knjigu je prevela i priredila Karmen Levanić, a *Predgovor* (7-8) je napisao Dražen Erenčić.

Statuti gradskih komuna i povlastice Slobodnih kraljevskih gradova s posebnim osvrtom na grad Koprivnicu (9-29) uvodna je studija Mirjane Matijević Sokol u kojoj autorica analizira procese

koji su poticali nastanak komunalnih samouprava, odnosno izgradnju municipalnih prava kao posebnih civilizacijskih dostignuća. Navodi kako je situacija na hrvatskim prostorima bila slojevita i višeznačna jer su srednjovjekovni gradovi nastali na različite načine i pod utjecajem različitih kulturno-civilizacijskih središta tadašnje Europe. Iako su u priobalju postojale različite tradicije te tako uočavamo gradove koji imaju antički kontinuitet kao i one koji svoj antički civilizacijski kontinuitet sele na drugo mjesto, u srednjovjekovnoj je Slavoniji drugačija situacija jer postojeća antička mjesta nisu preživjela seobu naroda. Ta se dvojakost uvjeta, smatra autorica, odrazila u oblikovanju i postupku utvrđivanja pravnih statusa gradova i razvoja njihove komunalne uprave. Nadalje, Mirjana Matijević Sokol osvrnula se na neke detalje i značajke karakteristične za statute gradova u priobalju, kao i na tematiku povlastica gradova u srednjovjekovnoj Slavoniji. Autorica je posebnu pozornost posvetila razvojnemu putu koji je tekao od prvotnih povlastica grada Koprivnice do konačnog sastavljanja samoga statuta.

Kritički dio izdanja započinje najprije uvodom u kojem se nalaze *Kratice i znakovi* (30) kao i *Opis izvornika i načela izdavanja* (31-33) koje je izradila autorica Karmen Levačić. U *Opisu* se nalazi opis izdanja u kojem se navode svi bitni detalji vezani uz sam koprivnički statut. Tako saznajemo da ovo izdanje donosi Statut grada Koprivnice sastavljen 1752. te njegov izvorni latinski i hrvatski prijevod. Karmen Levačić nadalje navodi kako je u pripremi izdanja korišten izvornik Statuta koji se čuva u Muzeju grada Koprivnice i prijepis koji je nastao nedugo nakon izvornika, a nalazi se u Državnom arhivu u Varaždinu. Autorica napominje kako se Statut grada Koprivnice ubraja u povjerenstvene ili komisijske statute. Naime slobodni kraljevski gradovi najprije dobivaju povlastice od kraljeva te osim toga priznaju ugarsko, dakle tripartitno, pravo i članke ugarskog sabora te k tomu municipalno pravo Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Gradska su poglavarstva na svojim sjednicama također donosila pojedinačne odredbe za odvijanje gradskog života, no one su se samo skupljale u zapisnike nakon što bi bile donesene. Takva situacija uzrokuje brojne neredne i nezadovoljstvo građanstva u XVII. i XVIII. st., stoga se u njih šalju posebna kraljevska povjerenstva koja im određuju statute, tako da to nisu autonomni, nego nametnuti statuti. Kako su ih donosili kraljevski povjerenici, nazivaju se i *statuta commisionalia* ili *statuta commissariorum regionum*. Autorica navodi kako su takvi statuti bili rađeni uglavnom po istom obrascu te su prvenstveno sadržavali propise o gradskoj upravi i njenim predstavnicima, o vođenju gradske ekonomije i računa, gradskim teretima i nametima te njihovu utjerivanju, dijeljenju pravde i sl. Također ističe i jednu zanimljivost vezanu za sam koprivnički statut. Naime uvidom u sam Statut utvrđeno je da su to zapravo dva statuta: prvi, koji je u Koprivnici 27. srpnja 1752. donio Stjepan Podhradzsky, povjerenik komore, dok su drugi u Bratislavi 11. listopada 1753. donijeli vijećnici iste komore. Taj drugi tekst gotovo je isti kao i prethodni, a uz neke manje promjene u odnosu na izvorni.

Sam latinski prijepis Statuta pod nazivom *Statuta civitatis Capronczensis/Statut grada Koprivnice* (35-59) preveden je na suvremeni hrvatski jezik, a na početku se nalazi i sadržaj po točkama.

Nakon teksta samoga statuta nalaze se *Instructiones/Naputci* (61-85) koje su sastavili kraljevski povjerenici i koji su namijenjeni gradskim dužnosnicima, te *Iuramenta/Prisege* (87-96), također namijenjene gradskim dužnosnicima i činovnicima. Autorica nije izostavila ni *Mandatum aulicae camerale commisionis de conscriptione bonorum impositione census*, odnosno Nalog dvorskog komorskog povjerenstva o popisivanju dobara i nametanju poreza (97-101).

Na samom kraju knjige nalazi se i druga verzija *Statuta civitatis Capronczensis anni 1753./ Statut grada Koprivnice iz godine 1753.* (104-127), a riječ je o spomenutom Statutu koji je kasnije sastavljen na latinskom i starohrvatskom jeziku u Bratislavi prema ranijem predlošku iz 1752. g.

Ovo izdanje, koje je, kako je već istaknuto, nastalo u suradnji Muzeja grada Koprivnice i Državnog arhiva u Varaždinu, odnosno kao proizvod njihova dugogodišnjeg zajedničkog projekta pod nazivom *Fontes Capronczenses*, predstavlja značajan doprinos hrvatskoj historiografiji jer se njime omogućuje uvid u pravnu, društvenu i gospodarsku povijest Koprivnice u novom vijeku. Kritičko izdanje izrađeno je u skladu sa svim načelima struke, i to po pitanju transkripcije, transliteracije i znanstvenog aparata. Iako je prvenstveno namijenjeno znanstvenoj publici, ovo izdanje, zahvaljujući urednom znanstvenom i uredničkom aparatu koji ga čini jasnim i preglednim, omogućuje i široj publici da stekne uvid u vrijedne dokumente koji osvjetljavaju razne aspekte svakodnevnog života urbanih zajednica kontinentalne hrvatske u prošlosti.

Goran Budeč

Ante Gulin, *Hrvatski srednjovjekovni kaptoli. Loca credibilia Dalmacije*, Hrvatskog primorja, Kvarnerskih otoka i Istre, HAZU, Zagreb 2008., 434 str.

Ante Gulin, upravitelj Odsjeka za povijesne znanosti HAZU, iznio je u svojoj najnovijoj knjizi rezultate višegodišnjega znanstvenog rada na istraživanju, prikupljanju i sintetiziranju objavljenih i neobjavljenih izvora iz crkvenih i javnih arhiva, a u okviru dvaju susljednih projekata: "Izvori, studije i pomagala za hrvatsku povijest od 7. do 19. stoljeća" i "Izvori i studije za povijest kaptola u srednjem i novom vijeku". Nakon knjige *Hrvatski srednjovjekovni kaptoli. Loca credibilia sjeverne i središnje Hrvatske* (Zagreb 2001.), autor je ovime zaokružio cjelinu koja pregledno opisuje osnutak, ustroj i djelovanje svih katedralnih i zbornih kaptola na srednjovjekovnome hrvatskom prostoru.

Živa crkvena institucija, nazvana kaptolon, prema poglavlju (lat. *capitulum*) što su ga iz evanđelja čitali kanonici svaki dan na početku sastanka, utemeljena je kao svećenički zbor korporativna uređenja, sa svrhom da pomaže biskupu u obavljanju službe. Primarna zadaća kaptola bila je brinuti o bogoslužju, a potom, u kasnijem razdoblju, postaju i vjerodostojna mjesta ovlaštena za javnu djelatnost sastavljanja, pisanja, prepisivanja, prevođenja i izdavanja svih vrsta javnih i privatnopravnih dokumenata. Prvi je s takvom praksom na području Dalmacije započeo, vjerojatno po običajnom pravu ili po kraljevskom odobrenju, Ninski kaptol (1251./3.), koji slijede Skradinski (1283.), Splitski (1364./5.), Zadarski (1371.), Kninski (1371./3.), Trogirski (1383.), Senjski (1392.) te Šibenski kaptol (1407.). U ostalim dalmatinskim i istarskim gradovima tu je službu obavljao javni notarijat, čija se djelatnost do 1420. toliko razgranala da je potisnula javnu djelatnost svih kaptola osim Trogirskog i Skradinskog. Treća, koja je zapravo najranije oformljena, institucija javne mjere, pristav, ugasila se već tijekom 13. stoljeća.

Dakako, kanonici dalmatinskih gradova još su od 11. stoljeća obavljali poslove notara/bilježnika koji izdaju privatnopravne dokumente. U kasnijem su razdoblju neki od njih pohađali studije u inozemstvu, dok su se drugi školovali na kaptolskim školama u kojima su kanonici magistri ili obični magistri podučavali mlađe klerike gramatici i drugim disciplinama. Takvu